

Publiek en privaat combineren

In de loop der tijd zijn tal van nieuwe variaties ontstaan om de sociale ordes van overheid en markt met elkaar te combineren. Bij besturingsvormen spreken we dan van publiek en privaat, waarbij publiek kan verwijzen naar een landelijke, een regionale of een lokale overheid. Een private partij kan zowel verwijzen naar een op for-profit-bedrijf, een non-profitstichting of -vereniging, of particuliere burgers. Besturingsvormen kunnen op drie dimensies van elkaar verschillen:

- *Financiering*: wie betaalt het?
- *Bestuur*: wie is eindverantwoordelijk?
- *Operatie/management*: wie voert het uit?

Figuur 1.2 geeft negen potentiële combinaties van publiek en privaat op deze drie dimensies. Bij financiering beperken we ons hier tot een onderscheid tussen publiek en privaat, bij bestuur en operatie/management onderscheiden we for-profit van non-profit. De vijf grijze cellen zijn onlogische combinaties. De Nederlandse openbare scholen en het officieel gesubsidieerd onderwijs in Vlaanderen kennen een klassieke combinatie van publieke financiering, publiek bestuur en publieke uitvoering. Beide landen kennen daarnaast nog drie andere variaties. In Nederland en Vlaanderen zijn (vooralsnog?) geen private for-profitorganisaties actief die worden gefinancierd uit belastingmiddelen. Andere landen, zoals het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten van Amerika, Chili en Zweden kennen dat wel. EMO's zijn Educational Management Organisations, die door een land, staat of county worden ingehuurd voor het management van scholen. EMO's kunnen stichtingen of verenigingen zijn zonder winstoogmerk, of commerciële bedrijven. Zweden is een interessante casus om te illustreren hoe de verschillende sociale ordes in de praktijk gecombineerd worden.

Zweden: een illustratieve casus

Tot de jaren 90 financierde, verschafte en reguleerde de Zweedse overheid het onderwijs. Er waren vrijwel alleen publieke scholen met eenzelfde algemeen profiel. Leerlingen konden niet kiezen naar welke school ze wilden, maar werden toegewezen aan de dichtstbijzijnde school vanaf hun woonadres. Zweden is een van de meest seculiere landen van Europa en kende amper organisaties op religieuze grondslag. De sociale orde van de overheid zorgde ervoor dat het onderwijs uniform, goed planbaar en voor alle betrokkenen voorspelbaar was.

Financiering (wie betaalt)	Bestuur (wie is verant- woordelijk)	Operatie/management (wie voert het uit)		
		<i>Publiek</i>	<i>Privaat non-profit</i>	<i>Privaat for-profit</i>
Publiek	<i>Publiek</i>	Openbare scholen (NL) Officieel gesubsidieerd onderwijs OGO (VL)	EMO's (VS) Verzelfstandigd openbaar onderwijs (NL) Gemeenschaps-onderwijs GO (VL)	EMO's (VS)
	<i>Privaat non-profit</i>		Bijzondere scholen (NL) Vrij gesubsidieerd onderwijs (VL) Charter schools (VS) Idéburen friskolor (Zweden)	
	<i>Privaat for-profit</i>		Idéburen friskolor Zweden	o.a. friskolor Zweden, free schools UK
Privaat	<i>Publiek</i>			
	<i>Privaat non-profit</i>		Particuliere scholen in NL & VL	
	<i>Privaat for-profit</i>			

Bron: Waslander & Hopstaken (2001); Waslander, Pater & Van der Weide (2010)

Figuur 1.2 Dimensies van publieke en private besturing

De economische crises van de jaren 80 raakten ook de uitgebreide verzorgingsstaat van Zweden. Bovendien vielen de onderwijsresultaten tegen. Na decennia van sociaal-democratische regeringen, kwam er een liberaal-conservatieve regering. Burgers wilden zelf een school kunnen kiezen en mogelijkheden voor onderwijs op basis van verschillende pedagogisch-didactische concepten. De wereldwijde neoliberale wind